

“Aanslagen in dit gebied hebben wereldwijde gevolgen”

Nederland stuurt Task Force 150 aan

Hans de Vreij

Voor het eerst neemt een islamitisch land het commando op zich van een van de onderdelen van operatie Enduring Freedom. Op 24 april draagt Nederland het commando van de multinationale vloot eenheid ‘Combined Task Force 150’ (CTF 150) over aan Pakistan. CTF 150 is een belangrijk onderdeel van operatie Enduring Freedom, de door de Verenigde Staten geleide coalitieoperatie tegen Al Qaeda en verwante terreurnetwerken. CTF 150 heeft een enorm operatiegebied op zee: van de Straat van Hormuz en de Pakistaanse territoriale wateren in het noorden, via de Rode Zee en de Golf van Aden zuidwaarts naar Kenia en de Seychellen. Veiligheidsexpert Hans de Vreij van de Wereldomroep bezocht onlangs de Task Force en haar huidige vlaggenschip: het Nederlandse fregat De Zeven Provinciën. Over getaande vissers, regionale gevoeligheden en de jacht op een bijna onzichtbare vijand.

Op de brug van De Zeven Provinciën neemt een tolk radiocontact op met een klein exotisch vissersscheepje. Plaats van handeling: de Golf van Oman. Het antwoord is niet helemaal bevredigend. Vanaf het grote luchtverdedigings- en commandofregat worden twee rubberboten op de vissers afgestuurd. Met een tolk, een *boarding team* en mariniers voor de beveiliging. Ze maken een praatje en worden aan boord uitgenodigd. Niet onbelangrijk, want de Nederlandse *Rules of Engagement* verbieden het betreden van schepen zonder toestemming van de schipper. ‘Enduring Freedom’ mag dan een door de Verenigde Staten geleide operatie zijn, elk van de deelnemende landen aan deze coalitie heeft zo zijn eigen door regering en parlement opgedragen spelregels die te allen tijde voorgaan.

Het bezoek aan de kleine *dhow* (een traditioneel scheepsmodel in deze regio) verloopt naar tevredenheid. Geen terroristen of wapens aan boord. De vissers zagen er ook zeer legitiem uit, getaand door weer en wind. Maar er worden geen risico’s genomen, alles is verdacht. Aan de reling van ‘De Zeven’ is een machinegeweer op de *dhow* gericht. Ook een scherpschutter staat paraat – het zijn voorzorgsmaatregelen. “98 of 99 procent van het scheepsverkeer is onschuldig, maar je kunt nooit uitsluiten dat mensen minder goede bedoelingen hebben of met iets illegaals bezig zijn,” zegt kapitein-ter-zee Maarten Stenvert, de commandant van De Zeven Provinciën. “En als je dat voor de buitenwereld wilt verbergen dan zou ik mij ook op deze manier maskeren. Vandaar dat we alle *dhow*s die hier in de buurt zitten op deze manier benaderen.” De rubberboten keren terug naar het moederschip; de gegevens van de vissersboot komen in een in de loop der jaren tot gigantische proporties uitgroeide database terecht. Alle deelnemende schepen én het hoofdkwartier in Bahrein hebben toegang tot de database – een zeer compleet historisch overzicht van alle scheepvaart in het inzetgebied. Afwijkingen van de normale patronen vallen daardoor meteen op.

Maritieme veiligheid

Het werkterrein van Task Force 150 omvat ruim twee miljoen vierkante zeemijlen. De uitdrukking ‘zoeken naar een speld in de hooiberg’ lijkt daarom een understatement – de maximale grootte van CTF 150 heeft tot nu toe negentien schepen bedragen – gemiddeld zijn het er vijftien. Doel van dit onderdeel van operatie Enduring Freedom is er zorg voor te dragen dat terroristen de zee niet kunnen gebruiken voor het uitvoeren van aanvallen, of voor het transport van mensen en wapens. En hoewel het optreden tegen piraten niet tot de officiële taken van de CTF 150 behoort, wordt er in internationale wateren bij gelegenheid wel degelijk tegen opgetreden. Alles bij elkaar valt het onder de noemer: *Maritime Security Operations*. Een minstens even belangrijk tweede doel is er voor te zorgen dat de landen in

de regio zelf actief betrokken raken bij CTF 150. *Theatre Security Cooperation* heet dat in vaktermen, en het is een soms moeizaam proces.

Dat vrijwel alle landen in deze overwegende islamitische regio een bloedhekel hebben aan Al Qaeda en verwante netwerken staat buiten kijf. De kustwacht en marine van veel van deze landen hebben ook goede werkcontacten met CTF 150 en doen soms mee aan oefeningen. Maar een formele deelname aan een onderdeel van operatie Enduring Freedom ligt in de binnenlandse politiek van de meeste landen gevoelig. Vandaar het grote belang dat gehecht wordt aan het gegeven dat Pakistan zich bereid heeft verklaard om gedurende vier maanden het roulerende commando van Task Force 150 op zich te nemen. Gehoopt wordt dat andere islamitische landen dat voorbeeld zullen volgen, actief gaan deelnemen aan CTF 150 of zelfs een tijdje het commando voeren.

Inlichtingen

CTF 150 staat sinds 12 december 2005 onder bevel van Nederland en de bevelsvoerder is commandeur Hank Ort van de Koninklijke Marine. Voor hem is De Zeven Provinciën niet alleen een schip waarmee acties kunnen worden ondernomen, het is ook een drijvende commandocentrale van waaruit Ort en zijn staf de gehele eenheid aansturen – schepen die vaak ver van elkaar verwijderd zijn. “Het komt aan op inlichtingen,” vertelt commandeur Ort in de stafkamer van het schip – een ruimte vol computers en een groot scherm waarop via een soort internet-chat de onderlinge informatie-uitwisseling tussen de schepen en het hoofdkwartier geschiedt. “Verzamelen, verwerken en analyseren. De schepen van Task Force 150 zijn iedere dag bezig met het bijhouden van wat voor scheepvaart er in het gebied plaatsvindt. Ze ondervragen schepen, en als er enige verdenking is gaan ze aan boord om die schepen te onderzoeken. Dat draagt allemaal bij aan een goed historisch overzicht van wat er in het gebied gebeurt. Zodat we het meteen merken als er iets bijzonders is, iets wat anders is dan anders en we daar dan achteraan kunnen gaan.”

Alle deelnemende landen aan CTF 150 hebben hun eigen spelregels. Bij de NAVO staan die bekend als *national caveats* en worden nog wel eens vervloekt. Maar een coalitie als deze internationale Task Force is een andere tak van sport dan een centraal en strak geleid bondgenootschap als de NAVO. Commandeur Ort doet aan ‘modern coalitiemanagement’. “Waar het om gaat is dat we gebruik kunnen maken van alle sterke punten van de individuele eenheden (schepen, hdv). Dat betekent in de praktijk dat je een eenheid uitzoekt die de dingen mag doen die nodig zijn voor de operatie. Er is een heel overzicht van wat alle eenheden mogen doen en dat moet ik voortdurend in mijn achterhoofd houden bij het aansturen van de operatie.”

Commandeur Ort concentreert zijn relatief schaarse middelen (meer schepen zouden welkom zijn, maar ook meer maritieme patrouillevliegtuigen) vooral op de kwetsbare knelpunten van het scheepvaartverkeer in de regio: de toegang tot de Straat van Hormuz (waar 50% van alle ruwe olie van de wereld doorheen gaat); de Bab al-Mandab (de zee-engte tussen Jemen en Djibouti) en de ingang van het Suezkanaal in de Rode Zee. Maar er kunnen ook elders actuele ontwikkelingen zijn die de inzet van de schepen onder zijn commando vereisen. Zo dirigeerde Ort in februari onmiddellijk vier van zijn schepen naar Jemen toen daar 23 Al Qaeda-gevangenen waren ontsnapt. Onder hen de organisatoren van de zelfmoordaanslag in 2000 op het Amerikaanse marineschip USS Cole in de haven van Aden en van de aanslag op de Franse tanker Limburg in 2002. Task Force 150 zorgde ervoor dat een eventuele ontsnappingspoging via zee onmogelijk werd.

En steeds vaker wordt CTF 150 ook ingezet tegen piraten. Dat geldt dan vooral de internationale wateren voor de kust van Somalië, een land zonder effectief bestuur waar de grens tussen ‘commerciële’ piraterij en terrorisme steeds verder vervaagt. De Task Force blijkt uitstekend te weten waar welke piraatschepen zich ophouden. De piraten op hun beurt

lijken uitstekend te weten dat CTF 150 niet in territoriale wateren mag opereren, en vooralsnog vormt de twaalfmijlszone voor de enorm lange kust van Somalië een vrijhaven voor hen. Maar op zoek naar rijke buit begeven ze zich ook vaak ver uit de kust en worden dan – net als binnen de territoriale wateren – goed in de gaten gehouden door de Task Force die dan waar nodig ook in actie kan komen. Zo heeft het Amerikaanse marineschip USS Winston S. Churchill, onderdeel van de Task Force, in februari Somalische piraten opgepakt en uitgeleverd aan Kenia, waar zij nu terecht staan.

Commando-overdracht

De commando-overdracht aan Pakistan in april is voor commandeur Ort een belangrijk moment. Hij noemt het een grote stap voorwaarts voor operatie Enduring Freedom. “Van begin af aan is het de bedoeling geweest dat de landen in de regio uiteindelijk zelf de operatie kunnen overnemen. Pakistan zie ik als een heel succesvol voorbeeld van een land uit de regio met de nodige capaciteiten dat inderdaad de verantwoordelijkheid neemt om deel te nemen aan deze operatie. En dan meteen met het commando; dat zal betekenen dat, gezien alle contacten die Pakistan in de regio heeft, we een grote stap voorwaarts kunnen maken met het betrekken van nog andere landen.”

Als voorbeeld noemt commandeur Ort Saoedi-Arabië, waarmee gesprekken gaande zijn en waarmee Pakistan op zijn beurt goede bilaterale contacten heeft. “Een ander land dat interesse heeft geuit is Kenia. Voor ons uitermate interessant, omdat het een buurland is van Somalië en Kenia zich terecht zorgen maakt dat de toestanden in Somalië zich naar hun kant kunnen uitspreiden. Vandaar dat ze graag willen samenwerken met de internationale coalitie.” Verder zijn er ook gesprekken gaande over mogelijke deelname aan CTF 150 met onder andere Zuid-Afrika, Egypte en de Verenigde Arabische Emiraten. Met het doen van mededelingen over deze contacten wordt terughoudendheid in acht genomen – men laat dit grotendeels over aan de betrokken landen zelf, juist vanwege de genoemde binnenlandse gevoeligheden. In het hoofdkwartier in Bahrein klinken overigens lovende woorden over de resultaten die commandeur Ort de afgelopen maanden met de landen in de regio heeft weten te bereiken. Er valt zelfs de ook uit andere omstandigheden bekende term: het is een typische ‘Dutch Approach’.

Ook de NAVO zou belangstelling hebben voor deelname aan CTF 150. “Ik weet dat daarover wordt nagedacht en ik zou dat zeker toejuichen,” zegt de commandeur. “De NAVO kan hier een belangrijke aanvullende rol vervullen. We zitten om eenheden verlegen, dus iedere extra bijdrage is uiterst welkom en de NAVO brengt een grote kennis van procedures en onderlinge samenwerking met zich mee, maar ook alle kennis over het opereren op de Middellandse Zee (de tegen terrorisme gerichte NAVO-operatie Active Endeavour, hdv). Navraag op het NAVO-hoofdkwartier in Brussel leert overigens dat er nog geen formele voorstellen op tafel liggen om aan CTF 150 te gaan deelnemen. Volgens een woordvoerder beperkt het nadenken zich op dit moment nog strikt tot werkcontacten op lager niveau tussen Task Force 150 en STRIKFORNATO, een maritieme NAVO-eenheid met Napels als thuishaven. Duidelijk is dat voor deelname aan CTF 150 eerst nog een besluit in de Noord-Atlantische Raad nodig zou zijn.

Afschrikking

Tot nu toe heeft Task Force 150 geen grote vissen kunnen vangen. Volgens Ort gaat er van de aanwezigheid van de Task Force op zich al een afschrikkende werking uit en verder is het momenteel volgens hem “relatief rustig.” “Je kunt het ook zo zien: de kans dat er iets gebeurt is momenteel misschien relatief klein. Maar de ernst van een ongeval in dit gebied dat zo belangrijk is voor onze economie, waar dagelijks 50% van het wereld oliehandelsvolume doorheen gaat – die ernst is zó hoog dat we ons niet kunnen veroorloven om de zeeflank van dit gebied niet af te dekken.”

Een echo van die woorden klinkt honderden kilometers verderop in het hoofdkwartier in Bahrein uit de mond van vice-admiraal Patrick M. Walsh, commandant van de Amerikaanse Vijfde Vloot, bevelhebber van *US Naval Forces Central Command*, en commandant van de *Combined Maritime Forces* waar ook CTF 150 onder valt. Een andere Task Force onder zijn bevel beschermt de Iraakse olievelden en boorplatforms in het noorden van de Perzische Golf. Weer een andere opereert in het centrale en zuidelijke deel van de Golf.

Gevraagd naar het rendement van de verschillende operaties (die forse kosten met zich meebrengen) reageert vice-admiraal Walsh lichtelijk verbeterd. “Al Qaeda heeft al schepen op volle zee aangevallen, vitale infrastructuur aangevallen. Ik heb er nogal moeite mee om de kosten daarvan aan te duiden. Alle aanslagen in dit gebied hebben wereldwijde gevolgen.” Ter illustratie van de impact van terroristische aanslagen in deze regio: kort voor het gesprek met Walsh vond er dertig kilometer ten zuiden van Bahrein in Saoedi-Arabië een mislukte aanslag plaats op een van de grootste raffinaderijen van dat land, met als gevolg een onmiddellijke en wereldwijde stijging van de prijs van ruwe olie. Hetzelfde zou gebeuren na aanslagen op olie-installaties of tankschepen op zee.

Over de toegenomen belangstelling van CTF 150 voor de piraterij voor de kust van Somalië zegt vice-admiraal Walsh dat dit vooral van belang is omdat men simpelweg niet precies weet wat er in het bestuurloze Somalië aan de hand is. “We denken dat dit gebied een vruchtbare voedingsbodem is voor terroristen. Van onze acties tegen piraten hebben we geleerd dat we fysiek aanwezig moeten zijn in dit gebied, schepen in nood moeten helpen, en nauwlettend het scheepvaartverkeer langs deze internationale handelsroutes in de gaten moeten houden.”

Rode kaart

Op de grote Amerikaanse marinebasis in Bahrein is een apart gebouw gereserveerd voor de landen die als coalitiepartner deelnemen aan Task Force 150. Er is een internationale staf; elk van de deelnemende landen heeft hier zijn eigen kantoor, en Nederland heeft wegens zijn huidige leidinggevende rol extra mensen in Bahrein. Ze zijn onder andere te vinden in een vitaal onderdeel van de hele operatie: de *Intelligence Fusion Cell*. Hier worden door veertien specialisten uit negen coalitielanden alle inlichtingen van de schepen verwerkt, maar ook informatie uit andere niet nader gespecificeerde bronnen. Dag en nacht, zeven dagen in de week gaat de informatiestroom van en naar de schepen door.

Kolonel der mariniers Erik Blommestijn is de hoogste Nederlandse officier in Bahrein en heeft onder meer tot taak om er namens de Commandant der Strijdkrachten generaal Dick Berlijn op toe te zien dat er van de Nederlandse schepen (naast De Zeven Provinciën betreft dat op dit moment het bevoorradingsschip Amsterdam en eerder ook de onderzeeboot Bruinvis) geen dingen gevraagd worden die niet in de Nederlandse *Rules of Engagement* staan – hij is wat in de wandelgangen een ‘Red Card Holder’ wordt genoemd. Die rode kaart wordt overigens zelden getrokken, zegt kolonel Blommestijn: “Het komt bijna niet voor, het hoofdkwartier hier weet precies dat coalitiepartners een ander pakket aan bevoegdheden hebben en daar wordt goed op gelet.”

Hans de Vreij is redacteur Vrede en Veiligheid van Radio Nederland Wereldomroep/Radio Netherlands.